

Mozambique wordt de Portugese voetbalcompetitie gevolgd en vind je fans van Benfica of van FC Porto. Overheidsinitiatieven zijn institutioneel, weinig direct, weinig geïnspireerd; de officiële Portugese houding wordt gekenmerkt door wantrouwen tegenover onafhankelijke en/of privé-initiatieven. In feite zijn wij een soort culturele NGO. In de middens van de NGO's voelen we een groeiende belangstelling voor cultuur; we hebben nu meer contacten met hen. In de zes jaar van onze werking met Afrika valt het op dat de NGO's bewust cultuur in hun opdracht gaan integreren. Er is niet meer uitsluitend aandacht voor de bouw van bruggen, wegen en hospitalen, maar ook voor het sociale leven in de stad, voor de stadsjeugd, voor het creëren van een hedendaagse stadscultuur die banden heeft met een internationale cultuur.

George Khumalo zegt terecht dat de processen die op gang worden gebracht zeer langzame processen zijn en dat het *Alma Txina*-project te resultaatgericht was. Ik ben er inderdaad niet in geïnteresseerd om vijf mensen naar Mozambique te sturen, hen daar met Mozambikanen een voorstelling te laten maken en die dan hier in Europa te laten dansen.

THEO VAN ROMPAY Van bij zijn ontstaan in 1995 functioneerde PARTS als een kleine intense internationale biotoop. De kleinschaligheid – zo'n zestig studenten van een twintigtal verschillende nationaliteiten – is belangrijk binnen de globaliseringscontext. Kleinschaligheid maakt dat invloeden echt op mekaar kunnen inwerken. Het is onmogelijk mekaar te negeren. In een school met 1000 studenten zou je waarschijnlijk een Argentijnse sectie krijgen, of het samenklitten van de Afrikanen of zo. PARTS is de facto een Europese school waar mensen van elders binnenkomen, maar toch is hier een reële uitwisseling mogelijk, die na het beëindigen van de school ook teruggekoppeld kan worden naar de thuissituatie. Dat proces is volop bezig. Studenten keren naar hun thuisland terug beladen met informatie, maar op termijn willen we dat die uitwisseling ook formelere vormen aanneemt dan enkel wat zich binnen in deze mensen afspeelt. Het verblijf van die mensen hier blijkt toch telkens weer belangrijk geweest te zijn, door wat er zich in hun lijf heeft afgespeeld, maar eigenlijk nog meer in hun kop. Ik kreeg een krantenknipsel uit Zuid-Afrika toegestuurd waarin gesteld werd dat de belangrijkste ontwikkeling in de Zuidafrikaanse dans van het laatste decennium tot stand was gebracht door de mensen die in PARTS hadden gestudeerd. Dat is wellicht wat overdreven gesteld, maar het zegt toch iets over hoe die ex-studenten zich ter plekke ontwikkelen.

Maar met *Alma Txina* was de aanwezigheid ter plaatse (gedurende meer dan twee maanden) al een stuk langer dan bij een workshop van drie weken. Het belangrijkste deel van het geld kwam echter van de organisatie *Africalia*, die in ruil daarvoor natuurlijk 'een resultaat' wilde tonen. Het andere deel kwam van ons eigen festival en ook wij hadden 'een resultaat' nodig. Ik heb er inderdaad ernstig mijn twijfels over gehad of dat dan wel een goede keuze was, maar uiteindelijk vond ik het niet noodzakelijk een negatief gegeven om een aantal mensen een heel productieproces te laten meemaken, vanaf de eerste repetitie tot de opvoering. Er zijn nu, dankzij dit project, vijf korte voorstellingen gecreëerd van vijftien minuten; dat is toch een beduidend andere ervaring dan het volgen van een workshop.

Onze eerste productie in Mozambique hebben we met de Nationale Danscompagnie gemaakt. Zij zijn de enige professionele groep in hun land en je voelt dat ze daar ook op staan; de 'anderen', de dansers van

kleine groepen, zijn voor hen 'amateurs' en strikt genomen is dat ook zo, want die kleine groepen kunnen niet leven van hun werk. Bij de eerste ervaring merkten we echter dat we, door enkel met de Nationale Compagnie te werken, veel talent in de kou lieten staan. Door de kleine gezelschappen werden wij bekeken als de bondgenoten van de grote compagnie; we hoorden klachten als: 'zij hebben al het geld en krijgen nu ook alle aandacht'. We zijn dan ook naar repetities en voorstellingen van kleine gezelschappen gaan kijken en het was gauw duidelijk dat we met die mensen ook iets moesten doen. *Alma Txina* kwam daaraan tegemoet. De productie die we met de Nationale Danscompagnie maakten zit nu in hun repertoire en wordt samen met werk van choreografen van het eigen gezelschap in Mozambique, in andere Afrikaanse landen en in Portugal getoond. Een van de problemen die zich nu voor de Nationale Compagnie stelt is dat ze binnenkort een keuze zullen moeten maken tussen het verderzetten van deze projecten van 'nieuwe dans' en hun officiële opdracht om de traditionele dansen van hun land op te sporen en te ver/bewerken. Door de overheid worden zij immers gezien als de beschermers en uitdragers van de nationale cultuur; in die hoedanigheid begeleiden zij bijvoorbeeld de staatsbezoeken van de president.

Die Nationale Danscompagnie danst de traditionele dansen uit Mozambique. Ik kende dat materiaal niet, maar heb er ondertussen veel van gezien, ook in Kaapverdië. Die dansen zijn indrukwekkend, maar als je die hier in Europa toont, kan je ze onmogelijk naar waarde schatten. Ik maakte een voorstelling van de Nationale Danscompagnie mee op een marktplein in een van de bidonvilles van Maputo in het kader van de plaatselijke verkiezingen: dan pas zie je de schoonheid ervan, met dat lokale publiek dat er rond zit; dan pas begrijp je waarom alles zo groot en krachtig moet zijn, ondersteund door tromgeroffel: op zo'n plein moet de dans en de muziek immers concurreren met mensen die roepen tegen mekaar, met spelende kinderen die er doorheen lopen... Maar de grote steden in Mozambique zijn ondertussen agglomeraties met een grootstedelijke cultuur geworden. Maputo heeft vijf keer zoveel inwoners als Brussel; er rijden daar jeeps en Mercedesen, er zijn discotheken en iedereen loopt er met een GSM rond. Via de televisie weten al die mensen wat er allemaal bestaat in de wereld; ze weten dat er voor dans een internationale markt is, dat er festivals bestaan, en theaters. Ze hebben absoluut de interesse om daar meer over te weten te komen, om daar zelf mee om te gaan, zeker diegenen die ervan dromen professioneel danser te worden. Maar het is niet altijd duidelijk wat dat 'meer willen weten' betekent. Als je die vraag stelt krijg je vaak als antwoord: 'we willen dat er mensen hierheen komen die ons moderne dansbewegingen aanleren, zodat we die kunnen gebruiken in onze dansen'. Die 'moderne dansbewegingen' bestaan natuurlijk niet als dusdanig en je merkt snel dat je in een gesprek met hen geen enkel aanknopingspunt hebt: zij weten niet wie Pina Bausch is, of Forsythe, of Anne Teresa De Keersmaeker. In het beste geval refereren ze naar Alvin Ailey. Het is moeilijk aan hen uit te leggen dat het niet gaat om het aanleren van enkele bewegingen, dat er wel technieken bestaan, maar dat het gaat om een langzaam en moeilijk proces. De vraag in verband met het organiseren van opleidingen daar ter plaatse is dus: welk soort dansers gaan we vormen?

In feite is er één beginvraag waarop maar twee opties mogelijk zijn. Ik herinner me dat Hugo De Greef, toen hij voor het eerst naar Zuid-Afrika ging in opdracht van de Vlaamse Gemeenschap, terugkwam met de idee: 'wij hebben daar niks te zoeken; zij zijn met andere dingen bezig, met dans als volksopvoeding bijvoorbeeld, in verband met hygi-